

Молодий Вчений

ISSN 2304-5809

СПЕЦВИПУСК

Київський університет
імені Бориса Грінченка

ПЕДАГОГІЧНИЙ
ІНСТИТУТ
КИЇВСЬКОГО
УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ
БОРИСА ГРІНЧЕНКА

Київський університет
імені Бориса Грінченка

8.1

(60.1)
2018

ISSN (Print): 2304-5809
ISSN (Online): 2313-2167

Науковий журнал
«МОЛОДИЙ ВЧЕНИЙ»

№ 8.1 (60.1) серпень 2018 р.

Редакційна колегія журналу

Сільськогосподарські науки

Базалій В.В. – д-р с.-г. наук
Балашова Г.С. – д-р с.-г. наук
Клименко М.О. – д-р с.-г. наук
Коковіхін С.В. – д-р с.-г. наук
Лавриненко Ю.О. – д-р с.-г. наук
Писаренко П.В. – д-р с.-г. наук

Історичні науки

Змерзлий Б.В. – д-р іст. наук

Економічні науки

Іртищєва І.О. – д-р екон. наук
Шапошников К.С. – д-р екон. наук

Політичні науки

Науmkіна С.М. – д-р політ. наук
Яковлев Д.В. – д-р політ. наук

Педагогічні науки

Козяр М.М. – д-р пед. наук
Рідей Н.М. – д-р пед. наук
Федяєва В.А. – д-р пед. наук
Шерман М.І. – д-р пед. наук
Шипота Г.Є. – канд. пед. наук

Філологічні науки

Шепель Ю.О. – д-р філол. наук

Філософські науки

Лебедева Н.А. – д-р філос. в галузі культурології

Юридичні науки

Бернацька (Севостьянова) Н.І. – канд. юрид. наук
Стратонов В.М. – д-р юрид. наук

Технічні науки

Гриценко Д.С. – канд. техн. наук
Дідур В.А. – д-р техн. наук
Шайко-Шайковський О.Г. – д-р техн. наук

Біологічні науки

Ходосовцев О.Є. – д-р біол. наук

Медичні науки

Нетюхайло А.Г. – д-р мед. наук
Пекліна Г.П. – д-р мед. наук

Ветеринарні науки

Морозенко Д.В. – д-р вет. наук

Мистецтвознавство

Романенкова Ю.В. – д-р мистецт.

Психологічні науки

Шаванов С.В. – канд. псих. наук

Соціологічні науки

Шапошникова І.В. – д-р соці. наук

Міжнародна наукова рада

Arkadiusz Adamczyk – Professor, dr hab. in Humanities (Poland)
Giorgi Kvinikadze – PhD in Geography, Associate Professor (Georgia)
Janusz Wielki – Professor, dr hab. in Economics, Engineer (Poland)
Inessa Sytnik – Professor, dr hab. in Economics (Poland)
Вікторова Інна Анатоліївна – доктор медичних наук (Росія)
Глуценко Олеся Анатоліївна – доктор філологічних наук (Росія)
Дмитрієв Олександр Миколайович – кандидат історичних наук (Росія)
Марусенко Ірина Михайлівна – доктор медичних наук (Росія)
Швецова Вікторія Михайлівна – кандидат філологічних наук (Росія)
Яригіна Ірина Зотовна – доктор економічних наук (Росія)

Повний бібліографічний опис всіх статей журналу представлено у:
Національній бібліотеці України імені В.В. Вернадського,
Науковій електронній бібліотеці ELibrary.ru, Polish Scholarly Bibliography

Журнал включено до міжнародних каталогів наукових видань і наукометричних баз:
РИНЦ, ScholarGoogle, OAJI, CiteFactor, Research Bible, Index Copernicus.
Index Copernicus (IC™ Value): 4.11 (2013); 5.77 (2014); 43.69 (2015); 56.47 (2016)

Свідоцтво про державну реєстрацію
друкованого засобу масової інформації – серія KB № 18987-7777P від 05.06.2012 р.,
видане Державною реєстраційною службою України.

ЗМІСТ

Абилбакиєва Г.Т., Козлитин Д.А. Информационные технологии в дошкольном образовании Украины и Казахстана.....1	Половіна О.А., Гаращенко Л.В. Формування еколого-природничої компетенції дітей дошкільного віку: здоров'язбережувальний підхід47
Беленька Г.В., Гапченко В.А. Формування емоційно-ціннісного ставлення до природи у дітей п'ятого року життя засобом художнього слова.....7	Голота Н.М. Особливості сприйняття сучасними студентами категорій простору й часу.....53
Беленька Г.В., Кондратець І.В. Засоби формування у студентів свідомого ставлення до навчання.....12	Данієлян А.Я., Стаєнна О.О. Формування у майбутніх педагогів інтересу до навчання засобом квест-технологій.....59
Беленька Г.В., Рухницька П.В. Роль казок В.О. Сухомлинського в процесі виховання морально-етичних якостей дітей старшого дошкільного віку...18	Коваленко О.В. Діяльнісний підхід у підготовці організаторів дошкільної освіти до професійної діяльності64
Вертугіна В.М. Динаміка змін системи цінностей у виборі педагогічної професії.....22	Козак Л.В. Підготовка майбутніх педагогів дошкільної освіти до організації проектної діяльності71
Волинець К.І. Формування ціннісних орієнтацій майбутнього дошкільного педагога в умовах сучасного вищого навчального закладу.....27	Літченко О.Д. Сучасні тенденції розвитку трудового виховання дітей дошкільного віку76
Волинець Ю.О., Стаднік Н.В. Проблема відповідальності як складової професійної готовності майбутнього дошкільного педагога в позааудиторній діяльності.....33	Машовець М.А., Науменко М.С. Особливості емоційно-ціннісного спілкування в сучасній українській сім'ї.....80
Гаращенко Л.В., Данилова І.С. Оптимізація рухової активності дітей дошкільного віку під час проведення ранкової гімнастики.....38	Мельник Н.І. Цінності в контексті «компетентної системи дошкільної освіти» в європейському освітньому вимірі.....85
Гаращенко Л.В., Маркевич О.С. День здоров'я як один із компонентів активного рухового режиму ЗДО: удосконалення змісту та педагогічного супроводу.....42	Половіна О.А., Ліпчевська І. Актуальні проблеми перспективності змісту сучасної дошкільної освіти.....89
	Товкач І.Є. Психологічний портрет студента-першокурсника94
	Удовенко Е.О. Філософсько-психологічні аспекти розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку.....99

УДК 373.3.3

ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГО-ПРИРОДНИЧОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ: ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНИЙ ПІДХІД

Половіна О.А., Гаращенко Л.В.

Педагогічний інститут, Київський університет імені Бориса Грінченка

У статті аргументовано значення формування еколого-природничої компетенції для розвитку особистості дитини; розкрито механізми використання еколого-природничого середовища як засобу реалізації здоров'язбережувального підходу до організації освітнього процесу. З'ясовано особливості емоційно-ціннісного ставлення до природи та визначено рівні еколого-природничої компетенції дітей старшого дошкільного віку; визначено методичний інструментарій забезпечення здоров'язбережувального підходу у формуванні еколого-природничої компетенції дітей дошкільного віку.

Ключові слова: діти дошкільного віку, екологічна освіта, еколого-природничка компетенція, еколого-природниче середовище, інтеграція, здоров'язбережувальна спрямованість освітнього процесу, методичний інструментарій.

Постановка проблеми. Незаперечною є істина, що сучасне суспільство, яке прагне жити в гармонії з довкіллям, має формувати систему істинних цінностей у кожного громадянина, утверджувати особистісну позицію «мислити глобально» та «діяти локально». Відтак впливає необхідність розроблення та реалізації програм екологічної освіти населення, що зумовлює перегляд ставлення людини до природи, розуміння ідеї сталого розвитку на планеті, тотальної екологізації життя людей, перехід від сервотехнології (небезпечної для довкілля) до екологічної (спрямованої на збереження довкілля).

Натепер екологічна освіта є самостійним елементом загальної системи освіти. З іншого боку, вона має виконувати інтегративну роль в усій системі освіти. Метою екологічної освіти є формування екологічної культури окремих осіб і суспільства в цілому, фундаментальних екологічних знань, екологічного мислення і свідомості, а також навичок, що ґрунтуються на ставленні до природи як універсальної, унікальної цінності та розумінні того, що людина – така ж складова природи як флора, фауна, природні ресурси тощо. Цілком правомірно вважати екологічно спрямованою особистістю ту, яка володіє екоцентричним типом екологічної свідомості, що характеризує ставлення до природи як найвищої цінності, а до природних об'єктів – як до партнерів по взаємодії та суб'єктів спілкування.

Саме тому одним із пріоритетних завдань дошкільної освіти є формування еколого-природничої компетентності дитини. Це пояснює актуальність багаточисленних досліджень з формування екологічної культури особистості (Г. Беленька, О. Борейко, В. Вербицький, Н. Лисенко, В. Маршицька, З. Плохій, О. Половіна, Н. Пустовіт, Г. Тарасенко та ін.) [1; 2; 3]. Прикро визнавати, але вивчення практики екологічної освіти змушує нас застерегти від домінування такого напрямку як «інвайронменталізм» (environmentalism) (Г. Тейлор, Р. Сміт, Е. Симпл) [3]. Він ґрунтується на переконанні,

що самих лише управлінських підходів може бути достатньо для вирішення сучасних екологічних проблем. Проведення управлінцями реформ у галузі дошкільної освіти, зокрема екологічної її складової, часто відзначаються декларованістю ідей та положень, «заговоренням» проблеми та відсутністю реальних дій. Натомість екологізм наполягає на визнанні самоцінності природи, отже, на необхідності радикальних змін у ставленні людини до неї. З огляду на це важливим завданням є розроблення та апробація методичного інструментарію екологічної освіти дітей дошкільного віку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Результати аналізу сучасних наукових досліджень (Г. Беленька, Н. Глухова, Н. Горобаха, Н. Лисенко, С. Ніколаєва, З. Плохій, О. Половіна, Н. Яришева та ін.) переконливо свідчать, що становлення екологічного світогляду відбувається поступово протягом життя людини. Початок цього процесу припадає на період дошкільного дитинства, коли у процесі освітньої діяльності закладаються основи світорозуміння, екологічної свідомості і практичної взаємодії з природою [1; 2; 3]. Знання про природу, пропонувані дошкільникам, повинні являти собою взаємозалежний, послідовний ланцюжок уявлень, що розкривають найбільш важливі зв'язки та закономірності світу природи. Психологічними засадами формування початкових екологічних уявлень дітей дошкільного віку є ідеї Л. Виготського, В. Давидова, О. Запорожця, М. Поддякова, С. Рубінштейна та ін. про відповідність знань віковим особливостям дошкільників, їх наочну представленість, дієвість та систематизацію знань [3].

Наукові здобутки І. Беха, Г. Беленької, Н. Бібік, А. Богуш, Н. Гавриш, О. Кононко, Т. Науменко, Н. Пустовіт, Г. Селевка, Л. Хоружої, А. Хуторського та ін. містять чітко визначення дефініцій «компетентність», «екологічна компетентність», «еколого-природничка компетентність дітей дошкільного віку». Цілком правомірно можемо стверджувати, що:

– компетентність – це комплексна характеристика особистості, яка включає результати попереднього психічного розвитку: знання, вміння, навички, креативність (здатність творчо вирішувати завдання: складати творчі розповіді, малюнки і конструкції за задумом), ініціативність, самостійність, самооцінювання, самоконтроль;

– екологічна компетентність акумулює екологічні цінності, мотивацію до еколого-доцільної діяльності, екологічну освіченість і власний досвід активної діяльності в різних ситуаціях для вирішення конкретних проблем;

– еколого-природничка компетентність дітей дошкільного віку – це складник їх життєвої компетентності, що становить конкретні знання про природу, позитивне емоційно-ціннісне ставлення до її компонентів, обізнаність із правилами природокористування, їх дотримання та включає три компоненти: інтелектуальний (когнітивний), емоційно-ціннісний і діяльнісно-практичний [1; 2; 3; 8].

Зміст освітньої лінії «Дитина у природному довкіллі» Базового компонента дошкільної освіти як Державного стандарту дошкільної освіти України має на меті формування природничо-екологічної компетенції дітей дошкільного віку, складовими якої є знання й уявлення про природу, позитивне емоційно-ціннісне ставлення до її компонентів, обізнаність із правилами природокористування та їх дотримання. Тобто відповідна діяльність і поведінка у природі, а отже власне поєднання когнітивного, діяльнісного та ціннісно-мотиваційного компонентів визначають сформованість еколого-природничої компетенції дитини. Чинні програми виховання, навчання і розвитку дітей дошкільного віку «Соняшник», «Дитина», «Дитина в дошкільні роки», «Світ дитинства», «Українське дошкілля», «Я у Світі», «Впевнений старт» визначають рівень знань, умінь, навичок, що повинні сформуватися в дітей у процесі ознайомлення їх із природою, а також втілюють результати досліджень з проблеми змісту екологічних та природничих знань (С. Ніколаєва, І. Хайдурова, Є. Терентьєва, Н. Кондратьєва, Н. Яришева та ін.) [1; 2; 3; 7; 8].

Теоретичне дослідження методичного інструментарію формування еколого-природничої компетенції дітей дошкільного віку (Г. Беленька, О. Вашак, В. Маршицька, Т. Науменко, З. Пlochій, О. Половіна, М. Роганова, Н. Яришева та ін.) дозволило виявити, що пізнання дітьми природи відбувається під час активної діяльності в процесі оволодіння уміннями ціннісного ставлення до її об'єктів, збереження та створення умов для їх нормального співіснування [1; 2; 3].

Розглядаючи проблему формування екологічно спрямованої особистості дитини, зазначимо, що у зв'язку з цим заслуговує на увагу ідея інтеграції. Для системи дошкільної освіти характерна одностайна позитивна позиція

прийняття провадження інтеграційних процесів у практику роботи дошкільних закладів як життєвої необхідності (А. Богуш, Г. Беленька, Н. Гавриш, О. Кононко, К. Крутий, В. Кудрявцев, Н. Лисенко, Т. Піроженко, О. Рейпольська та ін.) [1; 2; 3; 5]. Досить влучне висловлювання щодо характеристики сучасної ситуації наукових пошуків у зазначеному понятійному полі знаходимо у дослідженнях М. Прокоф'євої, яка наголошує, що інтеграція – це процес взаємодії елементів із заданими властивостями, що супроводжується встановленням, ускладненням і зміцненням істотних зв'язків між елементами на основі достатньої підстави, в результаті якої формується зінтегрований об'єкт (цілісна система) з якісно новими властивостями, у структурі якого зберігаються індивідуальні властивості вихідних елементів» [6]. Принагідно зазначимо, що не можна виправдати певні тенденції, коли під час організації змістових чи процесуальних аспектів освітнього процесу умови інтеграції виконуються не повністю.

Для нашого дослідження важливими є напрацювання Н. Гавриш, яка розглядає інтеграцію різних видів діяльності як стратегію реалізації змісту освіти з метою здійснення цілісного впливу на дитину. Дослідниця визначає інтеграцію як єдиний процес взаємодії елементів, де водночас забезпечується системність кінцевого результату та зберігаються індивідуальні властивості елементів інтеграції [5].

Виходячи з аналізу стратегічних напрямів модернізації дошкільної освіти, що розглядаються у дослідженнях А. Богуш, Г. Беленької, О. Богініч, Н. Гавриш, Н. Денисенко, О. Кононко, Т. Поніманської та ін., важливим завданням є створення здоров'язбережувального середовища в закладах дошкільної освіти [1; 2; 3]. Досить вагоме твердження знаходимо у наукових доробках О. Богініч, яка підкреслює, що актуальним питанням є організація життєдіяльності, що відповідає б потребам та інтересам дитини, виконувала стимулюючу роль у реалізації її потенційних можливостей [4]. Можемо ствердно зазначити, що успішна реалізація цих положень можлива за умови створення здоров'язбережувального середовища, яке б спонукало дитину до активної діяльності, сприяло її особистісному становленню.

Виділення невіршених раніше частин загальної проблеми. Результати аналізу теоретичних джерел засвідчили, що формування еколого-природничої компетенції дітей старшого дошкільного віку у контексті здоров'язбережувальної спрямованості екологічної освіти дітей дошкільного віку в Україні комплексно й системно не вивчалися.

Мета статті: обґрунтування ефективного використання еколого-природничого середовища як засобу реалізації здоров'язбережувального підходу до організації освітнього процесу в умовах закладів дошкільної освіти.

Виклад основного матеріалу. Формування еколого-природничої компетенції передбачає врахування усіх її складників і можливе лише за умов комплексності впливу на особистість дитини. При цьому активність та самостійність дитини у здобутті життєвого досвіду перетворює її на активного суб'єкта освітнього процесу. Здобута інформація має увійти у повсякденну життєдіяльність дитини, а для реалізації активної життєвої позиції особистості важливо формувати щоденні вміння приймати оптимальні мотивовані рішення завдяки психолого-педагогічного супроводу. На наше переконання, важливим завданням є організація освітнього процесу, за якої формування у дітей світоглядної поведінки, у тому числі й еколого-природничої компетенції, має здійснюватися на основі пошуку оптимальної форми демонстрації позитивного емоційно-ціннісного ставлення до природи та її компонентів, обізнаності з правилами природокористування не у вигляді понять, а у формі конкретного рішення, дії, вчинку, наочних моделей тощо. Тому, щоб суспільнозначущі цінності трансформувалися в індивідуальні надбання, важливо організувати безпосередню діяльність, спрямовану на реалізацію відповідної цінності [4].

Для вирішення мети нашого локального дослідження було здійснено експериментальну роботу, що полягала у з'ясуванні особливостей емоційно-ціннісного ставлення до природи у дітей старшого дошкільного віку. Методи і прийоми: спостереження, бесіди, дидактичні вправи.

На підставі наукових підходів до формування еколого-природничої компетенції дітей дошкільного віку було визначено критерії і показники сформованості еколого-природничої компетенції у старших дошкільників, схематичне зображення яких подано у таблиці 1.

Таблиця 1

Критерії та показники еколого-природничої компетенції дітей старшого дошкільного віку

Критерій	Показники
Когнітивний	Знання про об'єкти та явища природи; їх значення для людини; дії людей, що згубно впливають на об'єкти природи
Емоційний	Відображення дитиною емоцій (вербальне, поведінкове, діяльнісне)
Діяльнісний	Прийняття мотивованих рішень щодо адекватної поведінки в еколого-природничому середовищі

Під когнітивним критерієм сформованості еколого-природничої компетенції розуміємо обізнаність дітей з доступною їм віку інформацією про об'єкти та явища природи і розуміння того, що людина – частина природи. Показники когнітивного критерію: вміння дітей побачити проблему, визначити еколого-природничі завдання, що має прояв у висловлюваннях і судженнях дитини про «добро» і «зло», «корисне» і «шкідливе», «красиве»

і «потворне». Емоційний критерій полягає у власних оцінних судженнях дитини, що свідчить про сформованість ставлення дитини до природного довкілля, про те що в природному довкіллі подобається, а що ні, що викликає позитивні (негативні) переживання, притягує (відштовхує). Показниками цього критерію виступають інтерес, потреба, позитивні емоції у процесі виконання завдань еколого-природничого змісту. Діяльнісний критерій характеризує виявлення активності під час включення дитини в еколого-природничу діяльність. Показники діяльнісного критерію: інтенсивність включення дитини в еколого-природничу діяльність; адекватність дій у певній еколого-природничій ситуації.

З урахуванням результатів аналізу наявних у науковій літературі діагностичних методик для вивчення сформованості еколого-природничої компетенції дітей дошкільного віку в даному дослідженні було використано модифікований варіант методики Г. Беленької [1; 2; 3].

У дослідженні брали участь 130 дітей шостого року життя: 66 дітей експериментальної групи та 64 дитини контрольної групи. Дослідження здійснювалося на базі дошкільних навчальних закладів № 518, № 303, № 311 м. Києва.

За діагностичною методикою дітям пропонувалося виконати 24 дидактичні завдання. Для визначення рівня знань дітей старшого дошкільного віку про явища та об'єкти природи (повітря, вода, ґрунт) було запропоновано 10 завдань. Ілюстрацією використання завдань такого типу може бути: 1) дослід з пакетом (що в пакеті?, яке повітря?); 2) відповіді на питання: кому потрібна вода і навіщо?; 3) відповіді на питання: навіщо рослинам потрібний ґрунт? та ін.

Для визначення рівня знань дітей про живу природу (тварини та рослини) запропоновано 14 завдань. Н-д, виконати завдання: 1) знайти моделі до груп тварин (птахи, звірі, риби, комахи); 2) відповіді на питання: чи можна віднести рослин до живих істот? та ін.

Спостереження за дітьми проводилося упродовж одного місяця індивідуально та у підгрупах з 3-4 дітей. Дітям пропонувалося відповіді на запитання або виконати завдання залежно від змісту. За кожне із 24 завдань дитина отримувала від 1 до 3 балів. За правильне та в повному обсязі виконане завдання діти отримували по 3 бали, якщо під час виконання завдання у дітей виникали певні труднощі або ж вони виконували завдання не повністю, з помилками – отримували по 2 бали. Якщо діти не могли виконати завдання, отримували 1 бал.

У результаті аналізу та узагальнення отриманих даних виділено три рівні еколого-природничої компетенції дітей старшого дошкільного віку: достатній, середній та недостатній (табл. 2).

Таблиця 2

Рівні еколого-природничої компетенції дітей старшого дошкільного віку

Рівні	Кількість балів	Показники
Достатній	56-72 бали	Має уявлення про природне середовище планети Земля та Всесвіт як цілісний організм, у якому взаємодіють повітря, вода, ґрунт, рослини, тварини, люди, Сонце, Місяць тощо; усвідомлює їх значення для діяльності людини, для себе; сприймає природу як цінність, виокремлює позитивний і негативний вплив людської діяльності на стан природи, доволіно регулює власну поведінку в природі; усвідомлює себе частиною великого світу природи; знає про залежність власного здоров'я, настрою, активності від стану природи, її розмаїття і краси; виявляє інтерес, бажання та посильні уміння щодо природоохоронних дій; докладає домірних зусиль для збереження, догляду та захисту природного довкілля.
Середній	40-55 балів	Має вибірково уявлення про природне середовище планети Земля та Всесвіт, у якому взаємодіють повітря, вода, ґрунт, рослини, тварини, люди, Сонце, Місяць тощо; не сприймає природу як цінність, проте регулює власну поведінку в природі; за спрямуванням дорослого усвідомлює себе частиною великого світу природи; епізодично виявляє інтерес, бажання та посильні уміння щодо природоохоронних дій; докладає домірних зусиль для збереження природного довкілля за умови стимулювання зі сторони дорослих.
Недостатній	24-39 балів	Має елементарні уявлення про природне середовище планети Земля та Всесвіт, про повітря, воду, ґрунт, рослини, тварини, людей, Сонце, Місяць тощо; визначає їх значення для діяльності людини, для себе лише за допомогою додаткових спонук; сприймання природи нестійке, не усвідомлює себе частиною природи; не знає про залежність власного здоров'я, настрою, активності від стану природи, її розмаїття і краси; не виявляє інтересу до природоохоронних дій; не докладає зусиль для збереження і захисту природного довкілля.

На початковому етапі експерименту в експериментальній групі 54,5% дітей мали середній рівень сформованості еколого-природничої компетенції, 36,4% дітей – достатній рівень; 9,1% дітей – недостатній рівень. У контрольній групі 43% дітей мали середній рівень сформованості еколого-природничої компетенції; 38% дітей – достатній рівень; 19% дітей мали недостатній рівень сформованості еколого-природничої компетенції.

Отже, зафіксований у процесі дослідження недостатній стан сформованості еколого-природничої компетенції у дітей старшого дошкільного віку вимагає пошуку інноваційних підходів у визначенні та використанні методичного інструментарію формування еколого-природничої компетентності дітей у контексті здоров'язбереження.

Аналіз результатів отриманих даних показав, що у традиційній системі дошкільної освіти не повною мірою реалізуються завдання екологічної освіти дітей дошкільного віку. Реалізація цих завдань видається нам можливою через забезпечення власне здоров'язбережувального характеру освітнього процесу. Ефективність створення здоров'язбережувального середовища в ЗДО залежить від багатьох чинників, значною мірою і від використання еколого-природничого середовища як майданчика, на якому реалізується усвідомлення цінності власного здоров'я та здоров'я інших людей як основи ставлення до природи.

Передусім зазначимо, що для активізації екологічної освіти дітей дошкільного віку як інноваційного шляху забезпечення здоров'язбережувального характеру освітнього процесу важливим є формування у дітей основ

екологічного світогляду. Ефективність цього процесу залежить від етапізації, що забезпечить структурованість, логічність та послідовність дій задля досягнення конкретного результату.

Етапи формування екологічного світогляду:

1. Вивчення індивідуальних особливостей і здібностей кожної дитини та професійних здібностей, знань, екологічної культури педагогів.

2. Створення умов для формування екологічного світогляду:

– зовнішніх: зв'язок з іншими установами (дитячою бібліотекою, міським краєзнавчим музеєм, екологічними службами, екологічними спільнотами, клубами здорового способу життя тощо);

– внутрішніх: організація розвивального середовища для дітей (екологічні куточки в кожній віковій групі, екологічні стежини, розвивальні та рухливі ігри на екологічну тематику, літературні твори, що допомагають формувати екологічний світогляд); організація для педагогічних працівників семінарів, консультацій, тренінгів, ворк-шопів, взаємовідвідування, конкурсів, виставок та ін.

3. Організація освітнього процесу: різні форми роботи з екологічного виховання (екологічні проекти, квести, праця в природі, експериментально-дослідницька діяльність у природі, цільові прогулянки, екскурсії, пішохідні переходи, свята на екологічну тематику, природоохоронні заходи та ін.).

4. Аналіз результатів: цікавість дитини до екологічної діяльності, високий рівень знань, умінь і навичок, ініціативність та самостійність дій дитини, формування активної життєвої позиції особистості в пізнанні довкілля, формування основ здорового способу життя.

На наше переконання, традиційні методи формування еколого-природничої компетенції у дітей старшого дошкільного віку (спостереження, гра, праця в природі тощо) не повною мірою задовольняють запити реалізації компетентнісного підходу в системі дошкільної освіти. Зупинімося конкретно на характеристиці сучасних методів формування еколого-природничої компетенції.

Метод формування мислеобразів полягає у формуванні системи екологічних уявлень на основі наукової інформації, творів мистецтва, філософських теорій тощо. *Метод екологічної лібалізації* полягає у цілеспрямованій дезорганізації певних аспектів особистісного світосприйняття, унаслідок чого виникає психологічний дискомфорт, зумовлений невідповідністю індивідуальної стратегії сприйняття природи та екологічної діяльності укоріненим нормам співіснування суспільства та довкілля (н-д, штучне введення у красивий природний чи фотопейзаж сміття і спонукання дітей до оцінки побаченого). *Метод екологічних асоціацій* спрямований на пробудження асоціативних зв'язків між різними образами (ліс – багатоповерховий дім для тварин). *Метод художньої репрезентації природних об'єктів* передбачає актуалізацію художніх компонентів відображення світу природи засобами мистецтва (використання поряд із науковою інформацією живопису, музики, художнього слова). *Метод екологічної емпатії* полягає у співчутті природним об'єктам, апелювання до почуттєвої сфери особистості. *Метод екологічної рефлексії* передбачає аналіз поведінки людини з точки зору природних об'єктів (що відчуває зламана гілка, що може розказати про того, хто зламав).

Таким чином, значимості набувають методи формування еколого-природничої компетенції у дітей дошкільного віку, що передбачають включення емоції, поведінкову реакцію та підводять дитину до розуміння певного явища або взаємозв'язків і залежностей у природі з точки зору власної емоційної, діяльнісної та когнітивної активності. У цьому сенсі задіюється синтетична природа ідентифікації особистості як частини природи.

Висновки і пропозиції. На підставі ґрунтовного аналізу проблеми здоров'язбережувальної спрямованості екологічної освіти дітей старшого дошкільного віку можемо резюмувати наступні положення.

По-перше, декларованість важливості екологічної складової дошкільної освіти не завжди супроводжується дієвістю.

По-друге, ефективність використання еколого-природничого середовища як засобу реалізації здоров'язбережувального підходу до організації освітнього процесу в умовах закладів дошкільної освіти певною мірою залежить від діагностики рівня сформованості еколого-природничої компетенції дітей дошкільного віку.

По-третє, результати діагностики рівня сформованості еколого-природничої компетенції дітей старшого дошкільного віку зумовили висновок про домінування когнітивного підходу в роботі з дітьми, що веде до стереотипного утворення «знаю, але не вмію, не впроваджую». Тобто дітям притаманний когнітивно-поведінковий дисонанс. Н-д, «знаю, що рослини живі, що вони забезпечують людей киснем, але ламаю гілку».

По-четверте, здоров'язбережувальний підхід у формуванні екологічної свідомості особистості ґрунтується на сприйманні дитиною себе як частини природи. У цьому сенсі природа є майданчиком, на якому реалізується механізм усвідомлення цінності власного здоров'я та здоров'я інших людей як основи ставлення до природи.

По-п'яте, одним із шляхів підвищення ефективності здоров'язбережувальної спрямованості екологічної освіти дітей дошкільного віку є визначення дієвого методичного інструментарію. Використання сучасних методів формування еколого-природничої компетенції дітей набуває значимості основних базових засад побудови освітньої взаємодії дорослих і дітей в еколого-природничому середовищі, серед яких провідним є емоційне та діяльнісне включення у пізнання світу природи. Внаслідок такої взаємодії когнітивним символом є правило еколого доцільної поведінки, що не продиктоване дорослим, а набуте дитиною самостійно.

Список літератури:

1. Беленька Г.В. Дошкільнятам про світ природи: Старший дошкільний вік: навч.-метод. посіб. / Г.В. Беленька, Т.С. Науменко, О.А. Половіна. – К.: Генеза, 2013. – 112 с.
2. Беленька Г.В. Дошкільнятам про світ природи: Діти п'ятого року життя (середній дошкільний вік): навч.-метод. посіб. / Г.В. Беленька, О.А. Половіна. – К.: Генеза, 2016. – 112 с.
3. Беленька Г.В. Дошкільнятам про світ природи: Діти четвертого року життя (молодший дошкільний вік): навч.-метод. посіб. / Г.В. Беленька, О.А. Половіна. – К.: Генеза, 2018. – 128 с.
4. Богініч О. Пріоритети у сфері фізичного розвитку дитини дошкільного віку / Ольга Богініч // Оптимізація фізичного розвитку дитини у вітчизняній системі освіти : монографія / Е. Вільчковський, Н. Денисенко, А. Цьось та ін. – Запоріжжя: ЗОШПО, 2010. – С. 124-148.
5. Гавриш Н.В. Інтеграційні процеси в системі дошкільної освіти / Н.В. Гавриш – Вісник Дніпропетровського університету економіки та права імені Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія». – 2011. – № 1(1). – С. 16-20.
6. Прокоф'єва М.Ю. Інтеграція педагогічної підготовки майбутніх вихователів дошкільних закладів і вчителів початкових класів: автореф. дис. ... канд. пед. наук : [спец.] 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти» / М.Ю. Прокоф'єва ; Південноукр. держ. пед. ун-т ім. К.Д. Ушинського. – Одеса, 2008. – 21 с.

7. Половіна О.А. Пізнавальні прогулянки з дошкільниками / О.А. Половіна, Г.В. Беленька // Вихователь-методист дошкільного закладу. – 2017. – № 6. – С. 25-34.
8. Половіна О.А. Цільові прогулянки в природі: моральний аспект / О.А. Половіна, Г.В. Беленька // Палітра педагога. – 2017. – № 6(104). – С. 9-11.

Половіна Е.А., Гаращенко Л.В.

Педагогический институт,
Киевский университет имени Бориса Гринченко

ФОРМИРОВАНИЕ ЭКОЛОГО-ПРИРОДОВЕДЧЕСКОЙ КОМПЕТЕНЦИИ ДЕТЕЙ ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА: ЗДОРОВЬЕСБЕРЕГАТЕЛЬНЫЙ ПОДХОД

Аннотация

В статье аргументировано значение формирования эколого-природоведческой компетенции для развития личности ребенка; раскрыты механизмы использования экологической среды как средства реализации здоровьесберегательного подхода к организации образовательного процесса. Установлены особенности эмоционально-ценностного отношения к природе и определены уровни эколого-природоведческой компетенции детей старшего дошкольного возраста; определен методический инструментарий обеспечения здоровьесберегательного подхода к формированию эколого-природоведческой компетенции детей дошкольного возраста.

Ключевые слова: дети дошкольного возраста, экологическое образование, эколого-природоведческая компетенция, эколого-природная среда, интеграция, здоровьесберегательная направленность образовательного процесса, методический инструментарий.

Polovina E.A., Garaschenko L.V.

Pedagogical Institute, Borys Grinchenko Kyiv University

ECOLOGICAL AND NATURAL COMPETENCE FORMATION OF PRESCHOOL AGE CHILDREN: HEALTH-PRESERVING APPROACH

Summary

The role of ecological and natural competence formation for the child's personality development is substantiated in the article; it discloses the mechanisms of ecological and natural environment use as a means of implementing a health-preserving approach to the educational process organization. The article clarifies the peculiarities of emotional value relation to the nature and defines the levels of ecological and natural competence of preschool age children; the methodological tools for ensuring health-preserving thrust approach in preschool age children ecological and natural competence formation

Keywords: preschool age children, ecological education, ecological and natural competence, ecological and natural environment, integration, health-preserving thrust of educational process, methodological tools.